

Рис. 1. Визуализация риск-экспозиции ЧАО «N»

По визуализации рисков установлен контекст риска и выявлены его факторы, проведена оценка рисков. Дальнейшая процедура управления рисками в условиях кризиса предполагает выбор методов управления рисками, выбор стратегии с учетом риска, мониторинг управления рисками и финансирование риска (расчет экономической эффективности или эффекта управления рисками).

Выводы по указанным проблемам и перспективы дальнейших исследований в представленном направлении. Таким образом, в статье предлагается процедура оценки рисков как информационная база внедрения риск-менеджмента, для ее использования в процессе принятия управленческих решений компании. Рекомендации по управлению рисками, разработанные с использованием такой процедуры, позволят реструктуризировать бизнес-процессы, наиболее подверженные предотвратить риски, изменяя реактивное реагирование на них на проактивное. Внедрение проактивного подхода к риск-менеджменту страховщиков и составят перспективы дальнейших исследований.

Литература

1. Гордиенко И., Ханин С. Влияние рисков на украинский страховой рынок / И. Гордиенко, С. Ханин // Insurance TOP. – № 3 (39) – 2012. – С. 14-17.
2. Мейзнер Я. Внедрение новой системы управления и оценки рисков в страховой компании. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/12/03/21/4482>
3. Sigma World Insurance in 2012. Progressing on the long and winding road to recovery. – 46pp. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://media.swissre.com/documents/sigma3_2013_en.pdf
1. Gordy`enko Y`, Xany`n S. Vly`yany`e ry`skov na ukray`nsky`j straxovoj` rynok / Y`. Gordy`enko, S. Xany`n // Insurance TOP. – # 3 (39) – 2012. – S. 14-17.
2. Mejzner Ya. Vnedreny`e novoj` sy`stemy upravleny`ya y` ocenky` ry`skov v straxovoj` kompany`y`. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/12/03/21/4482>

Рецензент: Баранова В.Г., д.е.н., завідувач кафедри фінансів Одеського національного економічного університету.

23.04.2014

УДК 368:629.7

Сташкевич Наталья

СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ

В статье рассмотрено современное состояние страхования в Украине, конкурентоспособность украинского страхового рынка и реформирования страховой отрасли. Изменения экономических условий порождают новые проблемы, от решения которых зависит стабильность и действенность страхового рынка. Развитие страхового рынка является производной социально-экономического развития страны. Заинтересованность государства в развитии страхования предопределяется тем, что благодаря ему становится возможным повышение социальной защиты населения и хозяйствующих субъектов; уменьшение нагрузки на государственный бюджет в части возмещения непредвиденных убытков природно-техногенного характера; решение отдельных проблем социального обеспечения благодаря переносу государственных социальных выплат из средств бюджета на страховые выплаты.

Определены основные проблемы при осуществлении страхования и усиление роли государственного регулирования страховой деятельности и необходимость внедрения стратегии развития рынка страхования. Предложены пути совершенствования страховой деятельности в Украине на краткосрочный и долгосрочный период.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, страховое дело, страховые премии, страховые выплаты, страховые продукты.

Сташкевич Наталя

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто сучасний стан страхування в Україні, конкурентоспроможність українського страхового ринку та реформування страхової галузі. Зміни економічних умов породжують нові проблеми, від вирішення яких залежить стабільність та дієвість страхового ринку. Розвиток страхового ринку є похідною соціально-економічного розвитку країни. Зацікавленість держави в розвитку страхування зумовлюється тим, що завдяки йому стає можливим підвищення соціального захисту населення і господарюючих суб'єктів; зменшення навантаження на державний бюджет у частині відшкодування непередбачуваних збитків природно-техногенного характеру; вирішення окремих проблем соціального забезпечення завдяки перенесенню державних соціальних виплат з коштів бюджету на страхові виплати.

Визначені основні проблеми при здійсненні страхування та посилення ролі державного регулювання страхової діяльності та необхідність запровадження стратегії розвитку ринку страхування. Запропоновано шляхи вдосконалення страхової діяльності в Україні на короткостроковий та довгостроковий період.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхова справа, страхові премії, страхові виплати, страхові продукти.

Stashkevich Natalia

STRATEGY OF DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

In the article the modern condition of insurance in Ukraine, the competitiveness of Ukrainian insurance market and reform of the insurance industry. Changes in economic conditions create new problems, the solution of which depends on the stability and efficiency of the insurance market. The development of the insurance market is a derivative of socio-economic development of the country. The interest of the state in insurance development is predetermined by the fact that it is possible increase of social protection of the population and economic entities; reduction of the load on the state budget in terms of compensation unexpected losses of natural-technogenic character; the solution of separate problems of social security due to the transfer of public social payments from the budget for insurance payment.

The main problems in the implementation of insurance and increasing the role of state regulation of insurance activity and the necessity of implementing the development strategy of the insurance market. The ways of perfection of insurance activity in Ukraine in the short and long term.

Keywords: insurance, insurance market, insurance business, insurance premiums, insurance payments, insurance products.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах посилення відкритості української економіки все більшої актуальності набувають питання конкурентоспроможності українського страхового ринку та реформування страхової галузі. Страхування сьогодні є одним із секторів економіки України, що найбільше динамічно розвивається, завдяки зростаючому обсягу класичного ринку з колосальним інвестиційним потенціалом. Страхування виконує не лише компенсаційну, а й накопичувально-заощаджувальну функцію. Водночас розвиток якісного страхування – процес поступовий і тривалий. При цьому зміни економічних умов породжують нові проблеми, від вирішення яких залежить стабільність та дієвість страхового ринку.

Розвиток страхового ринку є похідною соціально-економічного розвитку країни. Зацікавленість держави в розвитку страхування зумовлюється тим, що завдяки йому стає можливим підвищення соціального захисту населення і господарюючих суб'єктів; зменшення навантаження на державний бюджет у частині відшкодування непередбачуваних збитків природно-техногенного характеру; вирішення окремих проблем соціального забезпечення завдяки перенесенню державних соціальних виплат з коштів бюджету на страхові виплати.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. суспільства, ніж страхування. Дослідженню теоретичних і практичних засад функціонування страхового ринку України сучасного стану присвячені праці таких вчених як: Александрова М.М., Білик М.Д.

Базилевич В.Д., Бігдаш В.Д., Бланк І.А., Внукова Н.М., Горбач Л.М., Заруба О.Д., Осадець С.С., Ротова Т.А., Терещенко О.О. та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Страховий ринок України останнім часом стрімко розвивається. Проте зміни економічних умов породжують нові проблеми, від вирішення яких залежить стабільність та дієвість страхового ринку. Перед страховиками сьогодні стоїть складне завдання по зростанню обсягу та якості страхових послуг, підвищенню рівня капіталізації та фінансової надійності страхових компаній, а також ліквідності їх активів. Створення розвиненої і платоспроможної системи страхування, здатної компенсувати збиток від непередбачених подій, зміцнення довіри до українського страхового ринку з боку страхувальників, інвесторів, іноземних перестраховиків, а також населення, можливе тільки при правильній побудові стратегії розвитку ринку.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану страхового ринку України, визначення основних проблем та напрямків розвитку, надання пропозицій щодо стратегії подальшого його функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. До початку кризових умов розвитку світової економіки відзначалися досить швидкі темпи її росту, а зокрема ринку. Якщо розглянути страховий ринок, то стрімкий розвиток супроводжувався підвищенням платоспроможності населення, розвитком кредитних відносин, розробкою нових страхових продуктів. З огляду на поступове відновлення страхового ринку України, роль держави по підтримці страхової справи дуже важлива, адже з її допомогою частина функцій соціального характеру виконують страхові компанії.

Вітчизняний ринок страхування протягом останніх двох років мав загальну тенденцію до поступового відродження й нарощування показників, до рівня тих, які були в передкризовий період. Але перед страховим ринком сьогодні стають нові важливі завдання не тільки досягнення показників 2007-2008 років, але і їхнє збільшення, нарощування інвестиційного потенціалу, виконання соціальної функції через призму розвитку страхування життя. Але без підтримки держави, ефективного впливу основних інструментів регуляторної політики на розвиток ринку страхових послуг, поставлених завдань не досягти [1].

Ринок страхових послуг залишається самим капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній за станом на 30.09.2012 становила 448, у тому числі СК "life" – 64 компанії, СК "non-life" – 384 компанії, (на 30.09.2011 – 445 компаній, у тому числі СК "life" – 65 компаній, СК "non-life" – 380 компаній) [4]. У порівнянні з 9 місяцями 2011 року на 629,0 млн. грн. (3,8%) зменшився обсяг надходжень страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 2 277,4 млн. грн. (18,0%). Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за 9 місяців 2012 року склала 94,4%, що на 17,5 п.п. більше в порівнянні з відповідним періодом 2011 року. Основним фактором зменшення валових страхових премій у порівнянні з 9 місяців 2011 року стало зменшення обсягу валових страхових премій, зокрема, по таких видах страхування, як: страхування майна; страхування фінансових ризиків; страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ. Однак, у порівнянні з 9 місяцями 2011 року, виріс обсяг страхових премій по таких видах страхування, як: обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів (ОСАГО) (збільшення валових страхових платежів на 172,1 млн. грн. (10,2%); страхування життя (збільшення валових страхових премій на 318,8 млн. грн. (35,4%).

Основним фактором зменшення валових страхових премій при одночасному збільшенні чистих страхових премій є значне зменшення обсягів вихідного перестраховання усередині країни (у порівнянні з аналогічним періодом 2011 року частка вихідного перестраховання у валових страхових преміях зменшилася з 28,6% до 12,5%) і відповідний ріст частки прямого страхування фізичних й юридичних осіб [4]. В 2012 році змінилося співвідношення між вихідним перестрахованням у нерезидентів й усередині країни на користь перших (55,4% й 44,6% відповідно). У порівнянні з аналогічним періодом 2011 року на 14,4% збільшилися валові страхові виплати, обсяг чистих страхових виплат збільшився на 13,0%. Незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку страхових премій (99,4%) – акумулюють 200 СК "non-Life" (44,8% всіх СК "non-Life") і 97,7% – 20 СК "Life" (31,3% всіх СК "Life"). Український страховий ринок конкурентним назвати не можна, він має ознаки частково олігополістичного [2].

Найбільший приріст чистих страхових премій за 9 місяців 2012 року в порівнянні з аналогічним періодом 2011 року мав місце по таких видах страхування, як страхування

відповідальності перед третіми особами, страхування кредитів, страхування життя, медичне страхування, страхування медичних витрат. При цьому, в одному із системоутворюючих факторів – автострахованні – спостерігається один з мінімальних темпів приросту чистих страхових платежів – 8,5%. При загальному росту в досліджуваному періоді чистих страхових виплат на 13%, у порівнянні з аналогічним періодом 2011 року такий приріст був забезпечений за рахунок росту чистих страхових виплат по видах страхування медичних витрат (в 5 разів) і медичного страхування (+22,5%).

За станом на 30.09.2012 обсяг загальних активів страховиків склав 52372 млн. грн., що на 15,7% більше в порівнянні з відповідним показником за станом на 30.09.2011. Величина активів, певних ст. 31 Закону України «Про страхування», збільшилася на 68,5% [4].

Проаналізовані показники свідчать про поступовий динамічний розвиток ринку страхових послуг, незважаючи на зміни в структурі видів страхування, у порівнянні з докризовим періодом розвитку ринку. Тому можна вважати, що ринок хоча структурно зміниться, але покаже приріст. Серед факторів, що впливають на популярність послуги страхування можна назвати чутливість споживачів до ризиків, споживчу оцінку страхування як ефективного способу боротьби з небезпеками й фінансові можливості споживачів (готовність і здатність платити за страхування). Діяльність страховиків безпосередньо відбивається тільки на одному з факторів - оцінці ефективності страхування. Інші фактори в основному залежать від економічного розвитку країни.

Інша важлива проблема, щодо якої потрібно знайти компроміс - впровадження інвестиційного й пенсійного страхування. У цьому випадку приводом для розбіжностей є конкуренція між різними видами діяльності – пенсійним забезпеченням і керуванням активами, з одного боку, і страхуванням – з іншого [1]. Страховики життя сьогодні нагромадили достатній досвід в організації продажів фінансових послуг клієнтам - фізичним особам. Досить сказати, що обсяг резервів страховиків життя вдвічі більше нагромаджень НПФ. Страховики життя вже мають розвинену інфраструктуру, тисячі навчених агентів, розгалужену філіальну мережу й значний досвід роботи із клієнтами. Задіявши «потужності» компаній, держава зможе не витратити кошти на створення системи з нуля й знизити витрати на її адміністрування.

Водночас, розвиток медичного страхування, страхування життя та формування потужного довгострокового фінансового ресурсу через залучення заощаджень домашніх господарств та корпорацій до інвестиційного процесу неможливий без реформування страхового сектора економіки [2].

У державі відсутні довгострокові стратегії розвитку, які б не мінялися протягом 10-15 років, навіть при зміні політичної еліти. Найявної ж стратегії мають чисто декларативний характер. Як наслідок, відсутні стратегії розвитку фінансового ринку, складовою частиною яких повинна бути стратегія розвитку страхового ринку України.

На сьогодні існує два розроблених документи: «Програма розвитку страхового ринку», розроблена Лігою страхових організацій України (ЛСОУ), а також «Стратегія розвитку страхового ринку», підготовлена учасниками Української федерації страхування (УФС). Ці документи ініційовані членами об'єднань учасників страхового ринку, але не можуть бути реалізовані у зв'язку з відсутністю консолідованого бачення органів державної влади (Міністерство фінансів України, Нацфінпослуг України, НБУ й ін.), наукових й освітніх кіл, світових організацій (представництва Всесвітнього Банку, СБРР й ін.), громадських організацій й учасників страхового ринку.

Як наслідок, ініціатором концепції стратегічного розвитку страхового ринку повинне виступити Міністерство фінансів України, що розгляне стратегію розвитку страхового ринку в контексті загального розвитку ринку. Будь-яка стратегія, розроблена самостійно учасниками ринку, без участі Мінфіну й інших органів влади, приречена на провал.

«Програма розвитку страхового ринку» ЛСОУ встановлює стратегічні підходи, які мають бути покладені в основу державної політики у сфері страхування, а також створити законодавчі та економічні умови для стимулювання розвитку страхового ринку. Крім того, документ ЛСОУ визначає основну мету, завдання та напрями розвитку страхування в Україні на період до 2015 року. Ці положення засновані на головних стратегічних цілях розвитку країни в цілому, зазначених у програмі діяльності Кабінету міністрів України [3].

Українською федерацією убезпечення (УФУ) протягом останніх декількох років напрацьовано десятки пропозицій, у тому числі у вигляді конкретних проектів законів, концепцій, рішень органів державної влади з питань оздоровлення страхового ринку України та його

подальшого розвитку, оновлення законодавства про страхування, протидії та подолання наслідків фінансової кризи на цьому ринку.

УФУ завершило роботу над власним проектом Стратегії розвитку страхового ринку України в 2012-2020 роках, метою якої є відродження первинної ролі страхування як суспільно-корисної функції захисту майнових інтересів громадян [5]. Новітні умови розвитку світової економіки й вітчизняної в цілому ставить нові вимоги й до регулятора. По-перше, очікується, що уряд нарешті-те прийме стратегію розвитку страхової галузі. Адже відсутність затверджених на державному рівні цілей й орієнтирів зараз багато в чому стримує розвиток ринку. Прийняття Стратегії повинне усталити роль страхування в економічній політиці й зробити його інструментом мінімізації ризиків не тільки для громадян і підприємств, але й держави в цілому [4]. По-друге, у наступному році буде прийнятий закон «Про страхування». Зараз документ перебуває на фінальній стадії редагування. Залишилося всього кілька питань, які вимагають додаткового обговорення. Один з них – регулювання діяльності страхових посередників, у тому числі тих, для яких ця діяльність не є основною.

Основними завданнями та заходами щодо реалізації Стратегії є:

- 1) оздоровлення страхового ринку та подолання наслідків кризи;
- 2) розбудова ефективного, прозорого, недискримінаційного, інституційно спроможного, передбачуваного державного нагляду за страховим ринком;
- 3) впровадження реального захисту прав споживачів [5].

Стратегія реалізовуватиметься у три етапи. Перший етап (до 2015 року) передбачає першочергове розроблення і впровадження закону про оздоровлення та подолання наслідків фінансової кризи, розроблення та прийняття нової редакції Закону України «Про страхування» та внесення змін до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг в Україні», приведення інших законодавчих та нормативно-правових актів у відповідність до цих законів. Також на першому етапі розробляються і приймаються закони щодо страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою та обов'язкового соціального медичного страхування, забезпечується інституційна спроможність та політична незалежність Органу нагляду.

На другому етапі (2015–2017 роки) забезпечується впровадження прийнятих на першому етапі актів законодавства щодо удосконалення державного регулювання страхового ринку в частині продовження перегляду повноважень Нацфінпослуг, впровадження пруденційного нагляду з елементами економічної оцінки балансу страховика, систем управління ризиками страховика, вимог до регулятивного капіталу, контролю за діяльністю осіб, що відповідно до умов договору виконують частину функцій страховика, удосконалення системи управління ризиками в державі та суспільстві.

На третьому етапі (2018–2021 роки) реалізуються завдання щодо завершення удосконалення державного регулювання страхового ринку в частині впровадження вимог до регулятивного капіталу на підставі системи управління ризиками страховиків, перегляд та удосконалення на основі накопиченого досвіду нормативно-правового регулювання основних видів страхування та повноцінної інтеграції страхового ринку України до світового фінансового ринку [6].

Перед страховиками сьогодні стоїть складні завдання по зростанню обсягу та якості страхових послуг, підвищенню рівня капіталізації та фінансової надійності страхових компаній, а також ліквідності їх активів. Створення розвиненої й платоспроможної системи страхування, здатної компенсувати збиток від непередбачених подій, зміцнення довіри до українського страхового ринку з боку інвесторів, іноземних перестраховальників та перестраховиків, а також страхувальників, і в першу чергу, населення, можливе тільки при правильній побудові механізму розвитку ринку.

Слідуючи цим принципам, до 2015 р. у вітчизняну економіку вдасться залучити значні інвестиційні ресурси, зміцнити ефективність державного нагляду за страховою діяльністю, створити структурні основи для розвитку пенсійного, медичного страхування, агро та автострахування, а також інших видів [5].

Відповідно до проекту, до 2018 р. регуляторні норми, що регулюють платоспроможність, будуть базуватися на моделі Solvency 1. І тільки з 2018 року буде здійснений перехід на нормативи Solvency 2, які зараз впроваджуються в ЄС. Закон створить умови для роботи й розвитку всіх компаній. У ньому немає передумов до того, щоб на ринку залишилися винятково великі страховики, оскільки передбачені законопроектом вимоги до платоспроможності виписані з

дотриманням принципу пропорційності. Чим більше компанія буде брати на себе ризиків, тим більше регуляторних норм до неї буде застосовуватися [6].

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії на першому і частково на другому етапах здійснюється в межах бюджетних асигнувань. До реалізації положень Стратегії доцільно залучити ресурси міжнародної технічної допомоги та інших джерел у межах чинного законодавства. На другому та третьому етапах, крім зазначених вище джерел, передбачається залучення надходжень від учасників ринку фінансових послуг у межах функціонування реформованої системи фінансування органів регулювання та нагляду [6].

При прийнятті стратегії розвитку страхового ринку, що враховує особливості як більших, так і малих страхових компаній, вони змогли б працювати консолідовано для досягнення загальної мети – сформувати лояльне відношення громадян до страхових послуг.

Висновки і перспективи подальших розробок. Реалізація Стратегії розвитку страхового ринку України створить умови для сталого зростання страхового ринку України, його конкурентоспроможності в умовах інтеграції у світовий фінансовий простір, забезпечить:

- задоволення потреб держави та приватного сектору в якісних страхових послугах;
- досягнення рівня проникнення страхування до 5% ВВП України;
- задоволення потреб держави в інвестиційному ресурсі на рівні 100 млрд. грн., у тому числі в довгостроковому інвестиційному ресурсі на рівні 50 млрд. грн.;
- підвищення конкурентоспроможності економіки України в цілому;
- приведення кількості страхових компаній у відповідність до попиту на послуги страхування, гарантованого рівня платоспроможності, визначеного законодавством, стану конкуренції та витрат держави для здійснення нагляду та регулювання;
- створення додаткових робочих місць на 50 тис. осіб;
- збільшення надходжень до бюджету та фондів соціального страхування за рахунок сплачених страховиками податків і внесків понад 3 млрд. грн. у 2021 році.

Література

1. Гаманкова А. Страховий ринок України в глобальному страховому просторі / А.Гаманкова // Страхова справа. – 2012. – № 2 (46) – С. 8-12

2. Завада А. 2012-рік став для страхового ринку України періодом упущених можливостей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forinsurer.com>.

3. Ліга страхових організацій України. «Програма розвитку страхового ринку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainsur.com/our-news/17016/>

4. Офіційний сайт Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>

5. Сайт Інтернет-журналу про страхування Forinsurer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com>

6. Українська федерація ubezpieczenia. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2011-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufu.org.ua/>

1. Gamankova A. Straxovy`j ry`nok Ukrayiny` v global`nomu straxovomu prostori / A.Gamankova // Straxova sprava. – 2012. – # 2 (46) – S. 8-12

2. Zavada A. 2012-rik stav dlya straxovogo ry`nku Ukrayiny` periodom upushheny`x mozhly`vostej [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://www.forinsurer.com>.

3. Liga straxovy`x organizacij Ukrayiny`. «Programa rozvy`tku straxovogo ry`nku» [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://uainsur.com/our-news/17016/>

4. Oficijny`j sajt Nacional`noyi komisiyi z regulyvannya ry`nkiv finansovy`x poslug Ukrayiny` [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://www.dfp.gov.ua>

5. Sajt Internet-zhurnal pro straxuvannya Forinsurer [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://forinsurer.com>

6. Ukrayins`ka federaciya ubezpechennya. Strategiya rozvy`tku straxovogo ry`nku Ukrayiny` na 2011-2020 roky` [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://ufu.org.ua/>

Рецензент: Величко Г.О., д.е.н., професор Одеського національного економічного університету.

23.04.2014